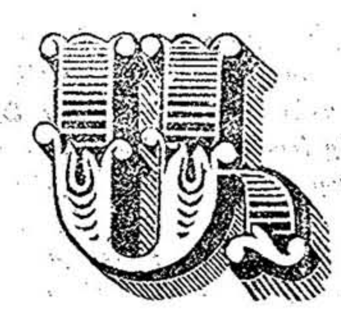
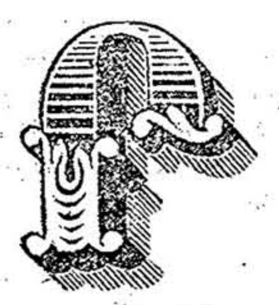
ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԷՄ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
ԵԳԻՊՏՈՍ . . Ղ. Ո.	80	40
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՖՐ.	20	10

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ՝ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ
Շարա Ապու Տարտար, Թիւ 16
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՍՑԷ
Journal AREV
B. P. № 600
Alexandrie, EGYPTE

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ՝ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԱՆԱՊԱՏԷՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Բ.

Անցնինք հիմա Դաշնակցականին նամակին։

Նամակագիրը անձամբ ծանօթ չէ ինծի և չեմ ալ խորհիր թէ իր կուսակցութեան մէջ պատասխանատու պաշտօն մը կամ աչքի ինկող դիրք մը ունենայ։ Ասիկա կ'ըսեմ որպէսզի հասկցուի թէ այդ գրութեան չեմ վերագրեր ո՛ և է չափով, հեռուէն մօտէն, կուսակցութիւնն անկաժէ ընող հանգամանք մը։ Դաշնակցականներն այդ մասին շատ բծախնդիր են, ուստի լաւ էր կանխաւ ճշդել այս կէտը։

Եթէ պետերէն չէ, յայտնի է սակայն թէ իր կուսակցութեան ոգին, ու անոր այսօրուան հետեւած քաղաքականութիւնը լաւ ճանչցող անդամներէն է ան։ Կրնար նոյն իսկ գրած չըլլալ թէ ինք ի՛նչ է, պարունակութենէն պիտի հասկնայի թէ Դաշնակցական է։ Կ'ուզեմ սա՛ ալ ըսել — որովհետեւ վերջէն այլ ևս բուն նիւթին վրայ միայն պիտի խօսիմ — թէ քիչ անգամ առած եմ անծանօթ Դաշնակցականէ մը այսքան քաղաքավար գրութիւն մը։ Օրինակ՝ ասկէ ամիսուկէս առաջ՝ «Հայութի՞ւնը թէ Սկզբունքը» վերնագրով յօդուածի մը առթիւ, Գահիրէէն պարոն մը յոգնութիւնն առած էր նամակով ինծի իմաց տալու թէ՝ իր կուսակցութիւնը ազգը քաղաքականապէս ազատելէ ետք, շուտով պիտի փութայ նաեւ զայն ազատել... ինձմէ և ինծի պէս ուրիշ «դաւաճաններէ»։ Բառը գրուած էր։ Խնդացի — որովհետեւ ուրիշ բան ընել կարելի չէր — ինծի համար, և տխրեցայ... գրողին համար։ Այդ նամակը, այն ատեն, բոլորովին անօգուտ կարծած էի, մինչ հիմա կը տեսնեմ իր օգուտը... գրողին մէկ ընկերոջը համար, որուն իմ վրաս թողած նպաստաւոր տպաւորութիւնը քիչ մըն ալ արդիւնք է նախորդին և իր միջև կատարուած անգիտակից բաղդատութեան մը...։

Ահաւասիկ հիմա այդ նամակը ամբողջութեամբ, առանց ո՛ և է բառ յապաւելու.

Գահիրէ, 16[10]915

... խմբագրապետ

Անկարելի է որ խորին յուզումով չզգացուիմ Ձեր համերաշխութեան, քայլ մ'ալ անդին՝ Միութեան ի նպաստ յօդուածաշարքերը կարդալով, որոնք գրուած են, կ'ընդունիմ, խորին հասկացողութենէ և ցնցումէ մը ազգին ներկայ ճգնաժամային անհելլի դրութենէն։

Անոր անտեղիտալի պէտքին և կարելիութեան համոզուած «Դաշնակցական» հայերէն մին ալ ես եմ։ Սուէտիոյ պարթականներուն եղերական վիճակը մօտէն տեսնելէ ու այնտեղ թագչած թշուառութեան տրամին շուրջ մղուած ու դարձըւած դժոխային էնթրիկներուն գիտակցելէ ու անձամբ կրելէ վերջ, ես առաջիններէն է որ պիտի ըլլամ Ձեր փափաքը երկրորդելու։

Բայց, չեմ ալ կրնալ ընդունիլ թէ Միութիւնը որ կ'առաջարկէք, ըլլայ լոկ «քննածութեան թոյն մը»՝ Ձեր անկեղծ նպատակին բոլորովին անատակ որոշ դասակարգի մը ձեռքը։

Ուստի կը փափաքիմ գիտնալ, առանց ժամավաճառ ըլլալու՝ թէ որո՞նք պիտի ըլլան ձեր և ձերիններուն հետ Միութեան անմիջական հետեւանք՝ Ձեր և անոնց մինչև ցարդ գլացած տուրքը «Հայկական ռազմաճակատի» եղբայրներուն, որոնց մինչև ցարդ պարզ սանիտարական խումբ մը իսկ չկարողացանք ուղարկել։

Ապա թէ ոչ, անօգուտ է խաղալ անոնց հետ երկու տարի առաջուան կիլիկեան «բանտօմինան»։

Այս է մեր առաջին ու վերջին խորին համոզումը։

Ընդունեցէք, ... խմբագրապետ, անկեղծ զգացմանցս հաւաստին։

Սկսինք վերլուծումի աշխատութեան։

Նախ դիտել կուտամ՝ որ ինքզինք միութեան «անտեղիտալի պէտքին և կարելիութեան համոզուած» յայտարարող իմ թղթակիցս քիչ մը կը հակասէ երբ վարը «ապա թէ ոչ անօգուտ է»ով մը կը կտրէ կը նետէ խնդիրն ու կը գոցէ հարցը։ Իմ «համոզումս» ասկէ քիչ մը աւելի խորունկ ու տոկուն է և գիս «երկրորդելու» համար՝ պէտք չէ այդքան դիւրաւ տեղի տալ ու մանաւանդ պէտք է աւելի անվերապահ ըլլալ։

Մանաւանդ աւելի անվերապահ...։ Դաշնակցական ընկերը կը փափաքի առաջուընէ գիտնալ ու կը հարցնէ՝ թէ «որո՞նք պիտի ըլլան, միութեան անմիջական հետեւանք, ձեր և ձերիններուն մինչև ցարդ գլացած տուրքը հայկական ռազմաճակատի եղբայրներուն...»։ Կարծես թէ ապրանք մը ուզած ըլլայի ծախու առնել և ընկերը գար ինծի ըսելու թէ քանի՞ կը վճարես...։

Ո՛չ, իմ յարուցած խնդիրս առևտրական տարբեր, բոլորովի՛ն տարբեր բան մըն է, որ իր մէջը «մերիններ» և «ձերիններ» չունի, սակարկութի՛ւն՝ բնա՛ւ, և մէկ բան միայն կ'ըսէ, միասին ու միաբան աշխատութիւն, շատ եռանդ ու շա՛տ աշխատութիւն՝ մենէ դուրս ուրիշներն ալ եռանդոտելով աշխատութեան ու զոհողութեան մղելու և սա՛ վտանգուած ազգը մահուընէ ազատել փորձելու համար...։ Փորձել կ'ըսեմ որովհետեւ վստահ չեմ դժբախտաբար թէ կըրնանք յաջողիլ, այնչափ ծա՛նր է կացութիւնը։ Միայն գիտեմ թէ պէ՛տք է աշխատիլ, գերագոյն ոյժերով գերագոյն փորձերը ընել, և գիտե՛մ ալ թէ ուժերու այդ մաքսիմումը՝ որուն պէտք ունի ազգը այսօր՝ նախ կուսակցութեանց միութեամբը կրնայ գտնուիլ։

Գործ մըն է այս, իրա՛ւ, բայց ո՛չ առևտրական գործ մը, որպէսզի ուզէք, սիրելի պարո՛ն, նախապէս իմանալ ինձմէ՝ թէ ի՞նչ դրամագլուխ պիտի բերեմ անոր մէջ։ Դուք ո՛չ իսկ իմ տալիք աշխատութիւնս է որ կը հարցնէք՝ այլ տալիք դրամս, մինչ ես՝ իմ, ձեր և միւսներուն միտքերն ու սիրտերը միացնելու մասին կը խօսիմ գտնելու համար դրամն ալ և ուրիշ ամէն բան ալ որ կը պակսի մեզի, զոր ազգին անվնաս մասը կրնայ տալ ու չէ տուած մինչև հիմա...։

Վերջապէս ո՞վ և ի՞նչ ենք մենք. Պուլկարիա՞ն և Թուրքիա՞ն, դէմ-դիմաց կանգնած, որ իրարու օգնելու համար՝ կանխաւ կամ վերջէն ըլլալիք զիջումներու խօսքը կ'ընենք...։ Եւ չէ՞ք խորհիր՝ թէ միութեան համար ինձմէ բան մը պահանջած ատեննիդ՝ ինծի ալ իրաւունք կուտաք ի փոխարէն ուրիշ բաներ պահանջելու ձեզմէ...։ Կը կարծէ՞ք որ ըսելիքներ պիտի չունենայի այդ պարագային։

Աւելցնե՛մ թէ միութեան ամենէն աւելի փափաքող և անոր պէտքին է՛ն շատ համոզուած մէկը՝ ինչպէս ես, զայն չուզելու հազար պատճառ ունիմ և ուզելու մէ՛կ պատճառ միայն, որ աւելի զօրաւոր ըլլալուն համար՝ միւս հազարը կը թաղեմ այժմ։ Միութիւնը շնորհ մը չէ զոր Ձեր կուսակցութիւնը պիտի ընէ ինծի կամ «իմիններուս», այլ պարտք մը զոր պիտի կատարէ հանդէպ ազգին, եթէ կ'զգայ թէ պէտք մը ու պարտք մըն է ան։

Յետոյ, խնդրեմ ըսէ՛ք թէ ինչո՞ւ միայն դուք և «ձերինները» պիտի ըլլաք եղեր «Հայկական ռազմաճակատ»ին վրայ մտածող. ուրիշները մարդ չե՞ն, Հայ չե՞ն միթէ...։ Բայց այս մասին ես ըսելիքներ ունիմ զորս կը վերապահեմ յաջորդ անգամուան։

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՍՈՒԷՏԻՈՅ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Զ.

ՅՈՅՍԻ ԵՒ ԱՆԴՈՐՀԻ ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ

Առաջին հաղորդակցութիւն արտաքին աշխարհի հետ

Տամլըճայի կատարին վրայ հսկող հայ դէտերը՝ այն ինչ կապոյտ հորիզոնին վրայ Ֆրանսական յածանաւին ուրուագծութիւնը նշմարեցին, խելայեղ ուրախութեամբ մը «Նա՛ւ, Նա՛ւ» աղաղակեցին, ու կայծակի արագութեամբ լուրը տարածուեցաւ Մուսա լերան ամէն մէկ դար ու փոսին մէջ, ո՛ւր որ հայ մը կար։ Այս կես բիւր Հայերուն այդ պահուն զգացած ուրախութիւնը կրնայ բաղդատուիլ Քսենոփոնի առաջնորդած բիւրին ցնծութեանը հետ՝ երբ Պոնտոսի սարերէն Սեւ Ծովը տեսնելով «Թա՛լասսա, թա՛լասսա» գոչեցին, կամ Քրիստափոր Կոլոմպոսի նաւաստիներուն զգացածին հետ, երբ առաւօտ մը վերջապէս ի տես Գուապայի ծովեզրին՝ «Ցամա՛ք, ցամա՛ք» աղաղակեցին։

Մինչ խաչանիշ դրօշակը կատարին վրայ անհամբեր կը ծփծփար, ծովափի պահակները ձեռքի դրօշներով նշան կուտային...։ Յածանաւը տեսաւ, հասկցաւ, մօտեցաւ։ Նաւակ մը իջեցուց։ Կէս ժամ վերջը, արդէն Մուսա լերան ընդհանուր ժողովին աղերսագիրը նաւապետին ձեռքը կը գտնուէր։ Հայերը Դաշնակից Պետութիւններէն երկու բան կը խնդրէին։

1. Իրենց տալ պէտք եղած զէնքը, ռազմամթերքը և ուտելիքը, որպէսզի կարողանան մնալ իրենց սիրական հայրենիքին մէջ եւ շարունակել իրենց կռիւը.

2. Հակառակ պարագային, զիրենք փոխադրել ապահով վայր մը։

Նաւապետը խորապէս կը համակրի Հայերուն, կը գովէ անոնց քաջութիւնը և կը խոստանայ աղերսագրին բովանդակութիւնը հաղորդել պէտք եղած տեղը և մինչև ութ օր պատասխան մը տալ։

Վեհանձն և ասպետական Ֆրանսայի արժանաւոր ներկայացուցիչը այսչափով չի գոհանար սակայն. Հայերու ցուցմունքին վրայ, այն օրն իսկ իր պատասխանատուութեան տակ կը ռմբակոծէ Քէպուսիէ գիւղը, ուր Թուրք կառավարութիւնը բերած էր խուժան գաղթականներ որոնք Հայերուն նեղութիւն կուտային և ծովուն կողմէն կը սպառնային անոնց դիրքերուն։ Յածանաւը ընդամէնը 26 ռումբ կ'արձակէ, ու գաղթականները սարսափահար կը փախչին գիւղէն։

Այնուհետեւ ազատարար յածանաւը գրեթէ ամէն օր կ'երեւնար, յաճախ մէկ-երկու ուրիշ յածանաւերու ընկերակցութեամբ, բայց վերջնական հրահանգը, որմէ կախուած էր Հայերուն բաղդը, տակաւին կ'ուշանար։

Հինգերորդ ճակատամարտ

Քէպուսիէի ռմբակոծութիւնը խորունկ ազդեցութիւն ունեցած էր շրջակայից Թուրքերուն վրայ. ո՛չ ոքի գաղտնիք մը չէր որ Հայերը յաջողած էին հաղորդակցութեան մտնել արտաքին թշնամիին հետ և թէ օգնութեան ժամանումը այլեւս ժամանակի խնդիր էր միայն։ Հետեւաբար՝ Թուրք հրամանատարը խորհեցաւ որ ժամ առաջ պէտք էր այս Հայերուն գործը լմնցնել ո՛ և է կերպով մը։

Սեպտ. 9ին, Փէլլասի երեք տաբուրները՝ ճերմակ դրօշակներ ձեռքերնին՝ յառաջացան դէպի Հայոց դիրքերը. անոնք նամակներ կը բերէին Անտիոքի զինուորական հրամանատարէն և բանակին հազարապետէն, ուղղուած Առաջնորդական փոխանորդին, որուն կը պատուիրէին ժողովուրդը համոզել անձնատուր ըլլալու. հակառակ պարագային պիտի արշաւէին իրենց վրայ ու պիտի կոտորէին, առանց խնայելու կիներն ու տղաքը։

Դրաբեր տղաքը հաց, մածուն և կերաս ստանալէ յետոյ ազատ արձակուեցան, որպէսզի զիրենք ղրկողներուն երթան ըսեն թէ՝ Հայերը այդ կարգի սպառնալիքներէ չեն վախնար։

Տակաւին անոնք հազարապետին քով չէին հասած, երբ արաբական անօրէն խուժանը, ետեւը ունենալով բանակը, Գապագլըխ և Շէյխ Եուսուֆ կողմէն ծայր տուաւ։ Հայ մարտիկները չուզեցին անմիջապէս պատասխանել անոնց կրակին և թոյլ տուին որ յառաջանան մինչև այն կիրճը, ուր անառիկ պատնէշներ շինուած էին։ Ասոնք «ճիհատ»ին հաւատարիմ զաւակներն էին և կը մօտենային շարունակ մարգարէին աղօթելով և «սալավաթ» կանչելով, բայց երբ հայ կորիճներուն հրացանները սկսան գնդակի տարափներ տեղացնել իրենց գլխուն, մոռցան մարգարէն ալ, «սալավաթ»ն ալ, և ա՛յնքան տձապարանօք փախան, որ իրենց մեռեալներն ու վիրաւորներն իսկ չկրցան հետերնին տանիլ։ Հայերը հետապնդեցին զանոնք մինչև Գապագլը։ Հետապնդումը այնքան խիստ եղաւ որ թշնամիները զառիթափ դիրքերէն վար կը գլտորէին։ Այս ճակատամարտին մէջ թշնամիին կորուստը կարելի չեղաւ ճշդել. ռազմավայրը խիստ թփոտ ըլլալուն պատճառաւ՝ միայն 13 դիակ գտնուեցաւ, թէեւ կորուստը անշուշտ շատ աւելի մեծ էր։ Հայոց կողմէ հերոսական մահուամբ մեռան՝ Վագըֆցի Լօրճ Պօղոս-օղլու Վանիս, Եօղուն-օլուգցի Խալաթ Վանիս-օղլու Պետրոս և Վանիս-օղլու Յաքէթ։ Վիրաւորուեցաւ Պիթիասցի Ծըլգ Յակոբ-օղլու Պօղոս։

Կռիւը ըստ Թրքաց ժամը 5ին սկսելով տեւած էր մինչև ժամը 12։

Ֆրանսացիք թշնամիին դիրքերը կը ռմբակոծեն

Նոյն օրը, մինչ Հայերը թշնամւոյն դէմ կը կռուէին, Սուէտիոյ առջեւ երեւցաւ դարձեալ Ֆրանսական ... յածանաւը, ընկերակցութեամբ ուրիշ յածանաւերու։ Ֆրանսացիք այս կերպով առիթը ունեցան ականատես վկաներն ըլլալու Հայոց դիւցազնական դիմադրութեան։ Երեկոյին յածանաւ եկան Հայոց մէկ քանի գլխաւորները և ծովային հրամանատարներուն մատնանիշ ըրին Թուրքերուն գլխաւոր դիրքերը։ Յաջորդ օրը, Սեպտ. 10, արշալոյսին, Ֆրանսական մարտանաւերը կրակ բացին այդ դիրքերուն վրայ. ռմբակոծեցին մասնաւորապէս Լեվշիյէի (Սուէտիոյ կեդրոն) զօրանոցը, քաղաքապետական շէնքը և Գապագլըի բանակատեղին, մեծ վնաս պատճառելով թշնամիին։ Ու երբ Թուրք զօրքերը սարսափահար կը փախչէին Գապագլըէ իրենց դիրքերէն, հայ հերոսները միւս կողմէ բարձրէն կրակ կ'ընէին ու կը հալածէին զանոնք՝ գոչելով. «Է՜հ, վատե՛ր, ինչո՞ւ չէք դիմադրեր. տէրութեան մը զինուորներուն կը վայելէ՞ այս խուճապային փախուստը»։

Վերջին փոքրիկ ընդհարում մ'ալ

Սեպտեմբեր 11ին հայ պահակները հեռադիտակի միջոցաւ կը տեսնեն որ թշնամի զօրքերը նորէն համախմբուելու վրայ են Եօղուն-Օլուգի մօտերը։ Անմիջապէս հայ երիտասարդները կը յարձակին անոնց վրայ և առանց դժուարութեան կը յաջողին ցրուել զանոնք և հալածել իրենց սահմաններէն։

Այս կերպով, Հայերը շուտով ընկճելու և դուրսէն ո և է ձեւով հասնելիք օգնութեան ժամանակ չտալու թրքական ծրագիրը վիժած էր և Թուրք ուժերը անգամ մ'ալ տասնորդուած ու ցրուած էին։

Սեպտ. 11ի այս փոքրիկ ընդհարումը հագներգութեան վերջին դրուագն էր. անով կը փակուի Սուէտիոյ հերոսական կռիւներուն շարքը, որոնց ամենուն մէջ անխտիր յաղթող հանդիսացան Հայերը, փրկելով իրենց ցեղին պատիւը և իրաւամբ արժանանալով Դաշնակիցներու ազատարար ձեռնտուութեան։

Արդարեւ, Սեպտ. 12ին՝ սպասուած բարձրագոյն հրահանգը եկած էր։

Դասաւորեց Մ. Տ.

Ն. Բ. Սուլթանը իր աղջկան՝ Իշխանուհի Սամիհայի, Իշխան Իսմայիլ Տաւուտի հետ երէկի ամուսնութեան առթիւ, փոխան խրախճանութեան 1150 ոսկի նուիրեց Աղեքսանդրիոյ, Թանթայի, Տէսուքի և Տամիէթի իսլամ կրօն. և բարեգործական հաստատութեանց։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

I

ԾԱԳՈՒՄԸ

Կատարուեցաւ ինչ որ ճակատագրուած էր։ Համաշխարհային հրդեհը, Եւրոպայի մեծագոյն մասը վառելէ յետոյ, ահա իր բոցեղէն թեւերէն մէկը կը տարածէ մինչև Պալքանները, ուրկէ մեկնած էր արդէն սկզբնական կայծը որ բռնկցուց զայն։

Պալքանեան տէրութիւն մը, Սերպիան, պատերազմի մէջ էր արդէն. Պուլկարիա ալ կը մտնայ ահա տենդաբական մեռելապարին մէջ:

Այն օրէն ուր Թուրքիա մասնակցեցաւ մեծ պատերազմին, երբ ճշմարիտ նշանակութիւնը տալով անոր —Արեւելեան հարցը չէ՞ր որ ծնաւ զայն— անխուսափելի էր Պալքանեան չէզոք տէրութեանց ուշ կամ կանուխ միջամտութիւնը։ Ցունաստանի և Ռումանիոյ ցարդ պահպանած չէզոքութեանց թօթափումը ժամանակի խնդիր մըն է միայն։

Պուլկարիոյ միջամտութեամբը՝ պատերազմը կը մտնայ նոր փուլի մը մէջ։ Անոր արեւելեան մասը անակնկալ կերպով կ'ընդարձակուի ու տակաւին պիտի ընդարձակուի անտարակոյս։

Զինուորական ճիգը զոր Դաշնակիցները կը կատարէին արդէն Թուրքիոյ դէմ, ի Տարտանէլ և ի Կովկաս, պիտի մեծնայ այն համեմատութեամբ որով Աւստրօ-գերման գատին յաջողութեան համար Արեւելքի մէջ կռուող ուժերը կը շատնան։

Աւելորդ չըլլայ թերեւս, Պալքանեան այս երրորդ պատերազմին սկիզբը, յետադարձ ակնարկ մը նետել մօտիկ անցեալին վրայ, հոն որոնելու համար պատճառները որ զայն կարելի ըրին։

* *

Մարգարէ ըլլալու պէտք չկար գուշակելու համար այն չարաքաստիկ հետեւանքները զորս մօտիկ կամ հեռաւոր ապագայի մը մէջ կոչուած էր ունենալ Պալքանեան երկրորդ պատերազմը ընդմէջ առջի օրուան Դաշնակիցներուն։

Աղէտաւոր ու չարագուշակ օր մըն էր այն օրը ուր Պալքանեան զանգուածը, Թուրքին դէմ յաղթական, քայքայուեցաւ յանկարծ՝ երբ աւարաբաշխութեան ժամը հնչեց զինակիցներուն համար։ Որքան որ զուտ բարոյական ու մարդկային տեսակէտէ մը, անհունօրէն տխուր էր տեսնել որ Եւրոպայի մէջ դեռ հոգեվարող Թուրք բռնապետութեան վերջին հարուածը տալու համար միացած բախտակից ազգեր, յանկարծ վրիժառու և ագահաբար զէնքերնին իրարու դէմ կը դարձնէին, նոյնչափ ցաւալի էր, քաղաքական տեսակէտէն, հաստատել թէ Պալքանեան տէրութիւնները մեծ ու աններելի սխալ մըն էր որ կը գործէին, քայքայելով իրենց հաւաքական զօրութիւնն և ապահովութիւնը կազմող նիզակակցութիւնը, սխա՛լ մը որուն չարաղէտ հետեւանքները չպիտի ուշանային կրել։

Այդ սխալին գլխաւոր պատասխանատուն Պուլկարիան է անշուշտ. բայց յայտնի է թէ ա՛ն՝ որչափ իր փառասիրութեան, նոյնչափ և աւելի գոհ գնաց աւստրիական դիւանագիտութեան դիւային խաղին, որ Պալքանեան պատերազմին սկիզբէն լարուեցաւ, իրեն կէտ նպատակ ունենալով Պալքանեան Դաշնակցութեան լուծումը։ Անոր կազմութիւնը եղաւ Երրեակ Նիզակակցութեան, ու ի մասնաւորի Սլաւ ազդեցութեան մէկ գլխաւոր յաղթանակը. իսկ քայքայումը՝ Աւստրօ-գերման մեքենայութեանց Մօտիկ Արեւելքի մէջ թերեւս մեծագոյն յաջողութիւնը, որ կարելի ըրաւ ուրիշ մեծ յաջողութիւններ ևս,— հերուի Թրքական և այսօրուան Պուլկար միջամտութիւնները ի նպաստ կեդրոնական կայսրութեանց։

Պիսմարքի քաղաքական հանճարը, Պեռլինի դաշնագրին մէջ, Պոսնա-Հերցեկի մեծ մասամբ սլաւաբնակ նահանգներն Աւստրիոյ տալ տուած էր, ի հեճուկս ամէն արդարութեան. անոր նպատակն էր Ռուսիոյ դէմ հզօր մրցակից մը հանել մօտաւոր Արեւելքի մէջ, յետոյ՝ կեդրոնական և հիւսիսային Եւրոպայի կողմէն, Գերման կայսրութեան կազմութեամբը ծաւալումի ամէն յոյս կորսնցուցած Հապսպուրկեան տան առջև աշխարհակալութեան նոր դաշտ մը բանալ, որ դրաւէր իր բոլոր ուշն ու ուժերը։ Պիսմարքի յաջորդները, Վիլհէլմ Բ. և իր խորհրդականները, ա՛յն օրէն ուր յղացան իրենց Համաշխարհային Քաղաքականութիւնը (Weltpolitik) որուն էական մասը կը կազմէր մերձաւոր Արեւելքի տիրապետութիւնը, տուին նաև երրորդ և լրացուցիչ վախճան մը Պիսմարքեան այս քաղաքականութեան, այն է՝ Աւստրիան նկատել և գործածել իբր յառաջապահ ուժը Գերմանիոյ ծաւալումին դէպի Արեւելք (Drag nach Osten)։ Բնականաբար Ռուսիա հաշտ աչքով չէր կրնար դիտել Աւստրիոյ Պալքանեան յաւակնութիւններուն և փառասիրութիւններուն աճումը, անոր գերիշխանութեան բացայայտ կամքը ու ձեռնարկները Թերակղզիի մը վրայ որ մեծ մասամբ բնակուած էր ցեղակից ու ձեռնասուն ազգերէ, որոնք առաւել կամ նուազ չափով իրեն կը պարտէին իրենց գոյութիւնը և անկախութիւնը։

Պալքանեան Դաշնակցութիւնը կազմուեցաւ, ուրեմն, Ռուսիոյ դրդումովը և հովանաւորութեանը տակ, օգնութեամբ Անգլիոյ և Ֆրանսայի, մէկ կողմէն վերջակէտ դնելու համար Աւստրո-գերման յաւակնութիւններուն, և միւս կողմէն՝ Պալքանեան ազգերուն ազգային բաղձանքները իրագործելու համար ի վնաս Թուրքիոյ, որուն տիրապետութիւնը պիտի սրբուէր Եւրոպայի երեսէն, մօտեցնելով այսպէս Արեւելեան Հարցը իր լուծումին։

Պալքանեան պատերազմին սկիզբէն ի վեր, Աւստրօ-Գերմանիոյ դիւանագիտութեան բովանդակ ճիգը գործածուեցաւ քայքայելու այդ պատերազմին և անկէ ծնած յաղթանակները կարելի ընող դաշնակցութիւնը, որուն տեւականութիւնը՝ չքացումը պիտի ըլլար կեդրոնական կայսրութեանց արեւելեան փառասիրութիւններուն։ Աւստրիական դիւանագիտութիւնը, արգիլելով Սերպիոյ ծաւալումը դէպ ի Ադրիական Ծովի ափունքը, զայն սահմելով, պատերազմի սպառնալիքի տակ, հրաժարելու իր ալպանական նուաճումներէն, կերպիւ իւիք անխուսափելի դարձուց Պալքանեան երկրորդ չարաքաստիկ պատերազմը, բռնադատելով Սերպիան այդ կողմէն իրեն մերժուած նուաճումներուն փոխարինութիւնը փնտռելու Մակեդոնիոյ կողմը և իրեն համար վար դնելու դաշնագրութեամբ Պուլկարիոյ խոստացուած հողամասերը։ Պուլկարիա, արդէն զայրացած Յոյներուն դէմ՝ զրկելէ իր աչքին տակ չորթուած Սելանիկէ կորուստէն, չկրցաւ տանիլ իր մակեդոնական ցանկութիւններուն չքացումը: Հոս է որ աւստրիական դիւանագիտութիւնը խաղաց իր ամենէն սատանայական խաղը։ Մինչ Զարը Ս. Բեթերսպուրկէն հրաւէր հրաւէրի, կոչ կոչի վրայ կ'ուղղէր թախանձելով Պալքանեան զինակիցներուն՝ ետ կենալու եղբայրասպան վերահաս պատերազմէն ու իր վերին իրաւախոհութեան յանձնելու իրենց վէճը, Վիեննայի դահլիճը, անդին, կը խրախուսէր, կը խրատէր Ֆէրտինանտ Զարը անյապաղ ձեռնարկել այդ պատերազմին, խոստանալով Աւստրիոյ աջակցութիւնը որ գլխաւորաբար պիտի կայանար Ռումանիան արգիլել ո և է թշնամական գործողութենէ ընդդէմ Պուլկարիոյ։

Ֆէրտինանտ Թագաւորը, համաձայն իրենց յաղթանակներէն չփացած Պուլկար սպայակոյտին և անոր գերագոյն հրամանատարին՝ Զօր. Սավօֆի հետ, նըշանը տուաւ Պալքանեան երկրորդ պատերազմին, որուն ինչպէս վերջանալը յայտնի է։ Ռումանիա, հակառակ աւստրիական հաւաստումներուն, միջամտեց վճռական կերպով և ամէն կողմէ լքուած Պուլկարիոյ պարտադրեց Պուքրէշի ծանօթ դաշնագիրը։ Թէ ինչո՞ւ Աւստրիա չօգնեց Պուլկարիոյ, ո՛չ զինուորականապէս, ո՛չ դիւանագիտօրէն, ու թոյլատրեց անոր կորակոր պարտութիւնը և գահնական նուաստացումը, պատճառը յայտնի էր այն ատենէն և այսօրուան դէպքերով աւելի՛ կը լուսաւորուի։ Աւստրիա կ'ուզէր որ խրամատը մինչև մեծ ու անանցանելի ըլլար ընդմէջ Պուլկարիոյ և իր երբեմնի դաշնակիցներուն, ու յաւէտ անկարելի դարձնելով իրենց մերձեցումը, այսինքն վերակազմութիւնը Պալքանեան զանգուածին, որ իր մղձաւանջը եղած էր և որուն խորտակումը զինքը ի վիճակի կը դնէր վերստին ձեռք առնելու պահ մը վտանգըւած իր Պալքանեան արեւելեան քաղաքականութիւնը։

Աւստրիա և իր խորհրդականն ու զինակիցը՝ Գերմանիա, այսօր կը քաղեն արդասիքը իրենց 1913ի ճիգերուն։ Այսօրուան Պուլկար միջամտութիւնը ի նպաստ իրենց՝ անկարելի պիտի ըլլար առանց Պալքանեան երկրորդ պատերազմին և անոր հետեւանք եղող բարոյական ու նիւթական ահագին կորուստներուն, որոնց ենթարկուեցաւ յիմարացած Պուլկարիան։

Ռումանացի ծանօթ պետական մարդը, Թաքէ Եոնէսքօ, վերջերս գրի առած իր քաղաքական յիշատակներուն մէջ կը պատմէ թէ Պալքանեան Բ. պատերազմին նախօրեակին, Վիեննայի մէջ հանդիպեր է Աւստրիացի բարձրաստիճան դիւանագէտի մը, որ ձեռքերը շփշփելով և աչքերը դիւային հրճուանքով մը փայլուն, ըսեր է իրեն — «Մեծ գործ մը ի գլուխ հանեցինք... մեծ յաղթութիւն մը տարինք... Պալքանեան Դաշնակցութիւնը քայքայեցինք. ապագան մերն է...»

Ո՛վ պիտի կրնայ ճշգիւ հաշուել Աւստրօ-գերման դիւանագիտութեանց այս յաղթանակին հետեւանքները։ Ցանդգնութի՞ն պիտի ըլլար արդեօք մտածել որ, եթէ Պալքանեան դաշնակցութիւնը կանգուն մնացած ըլլար, եւրոպական այս զարհուրելի պատերազմին չարիքը խնայուած պիտի ըլլար մարդկութեան։ Աւստրիա պիտի համարձակէ՞ր Սերպիան, և անոր ետեւէն Ռուսիան ի մարտ հրաւիրել, եթէ գիտնար որ միայն պալքաններուն մէջ առնուազն մէկ ու կէս միլիոն սուիններ պիտի ցցուէին իրեն դէմ առաջին վայրկեանէն իսկ, առանց հաշուելու՝ որ չարժելու բացարձակ անկարողութեան պիտի մատնուէր Թուրքիա, որուն միջամտութեան ընձեռած օգուտները գերման զինուց բաղդին, արեւելեան և նոյն իսկ արեւմտեան ճակատներուն վրայ, ակներեւ են։

ԴԷՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐԸ

ԼՈՐՏԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

(Քաղուած «Թայմզ»էն)

Անգլիական Խորհրդարանի Լորտերու Ժողովին մէջ հետեւեալ վիճաբանութիւնը տեղի ունեցած է Հայկական կոտորածներու մասին։

Լորտ Քրոմըր հարցուց՝ Ա) թէ Ն. Վ. կառավարութիւնը ստացա՞ծ է ո և է տեղեկութիւն՝ հաստատող մամուլին մէջ երեւցած այն լուրերը, որոնց համաձայն ընդարձակ ծաւալի վրայ Հայերու կոտորածներ տեղի ունեցած են. Բ) թէ Գերման հիւպատոսական գործակալներու այս կոտորածներուն մէջ մեղսակցութեան մասին հասած լուրերը ապացուցուա՞ծ են չօշափելի փաստերով. Գ) թէ այս խնդրին վերաբերեալ ո և է նոր հաղորդագրութիւն մը ուղղուա՞ծ է Դրան։ Անիկա ըսաւ. «Անգլիա ցնցուեցաւ նորագոյն Հայկական կոտորածներու լուրերէն, որոնք կը թուի թէ վերսկսուած են շատ աւելի ընդարձակ ծաւալով քան այն կոտորածները որոնք մէկ քանի տարիներ առաջ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհին սոսկում պատճառեցին։ Թերթի մը մէջ կը կարդամ որ զոհերուն թիւը 800,000ի կը հասնի։ Այս թիւերը անհաւատալի կը թուին և կը յուսամ որ անոնք խիստ չափազանցուած ըլլան։ Թերթերուն մէջ կը յայտարարուի թէ Գերման հիւպատոսական պաշտօնատարներէն ոմանք այս խժդժութիւններուն համամիտ գտնուած են՝ նոյն իսկ կոտորածները կազմակերպելու և քաջալերելու ատեն։ Այստեղ ևս, գրեթէ անհաւատալի կը թուի ո՛ր ինքզինք քաղաքակիրթ անուանող կառավարութիւն մը կամ անոր գործակալները մասնակից եղած ըլլան այսպիսի արարքներու։ Սակայն միւս կողմէ՝ Լորտ Պրայսի տեղեկագրէն գիտենք թէ ի՛նչ եղած է Գերման բանակին վարմունքը Պելճիքայի մէջ, ինչպէս նաեւ գիտենք ֆրանսական կառավարութեան ջախջախիչ ամբաստանագրէն թէ ի՛նչ եղած է Գերմանացւոց ընթացքը Ֆրանսայի մէջ։ Բայց ասոր, մէկդի թողլով թէ ի՛նչ կրնայ եղած ըլլալ Գերման կառավարութեան կարծիքը, մէկ քանի ապացոյցներ ունինք, ի չարս որոց երեւելի հրապարակագրի մը կարծիքը։

Խորհրդարան գալէս քիչ առաջ երեկոյեան թերթի մը մէջ կարդացի քաղուածք մը՝ համբաւաւոր կոմս Րեվէնթլոյի գերմանական լրագրի մը ուղղած մէկ նամակէն, որ ա՛յնչափ նշանակալից կերպով կը յատկանշէր Գերման հայեացքը այս մասին՝ որ կ'ուզեմ անկէ փոքրիկ հատուած մը կարդալ.

«Եթէ Թուրք իշխանութիւնները կարողի միջոցներ ձեռք կ'առնեն անխուսափելի, արիւնարբու և ըմբոստ Հայ տարրերուն դէմ, ո՛չ միայն իրաւացի է այդ բոլորը, այլ նոյն իսկ իրենց պարտականութիւնն է այդպէս վարուիլ։ Թուրքիա կրնայ մինչ վստահ ըլլալ թէ գերմանական կայսրութիւնը միշտ պիտի նկատէ թէ ասիկա միմիայն Թուրքիոյ վերաբերող խնդիր մըն է»։

Չեմ ենթադրեր որ ո և է արժանահաւատ փաստ մը գտնուի Գերման կառավարութեան կամ իր գործակալներուն այս կոտորածներուն մէջ մասնակցութիւնը ապացուցանող։ Բայց երբ նկատի ունենանք Գերման կառավարութեան Կ. Պոլսոյ մէջ ունեցած գերակշիռ ազդեցութիւնը, Արեւելքը լաւ ճանչցող ո՛ և է մէկը այն կարծիքը պիտի ունենայ թէ Գերման կառավարութիւնը չկրնար զերծ համարուիլ բարոյական ընդարձակ պատասխանատուութենէ մը, բացի այն պարագայէն ուր հաստատուի թէ՝ այս արարքներուն տեղեկակալով՝ զանոնք կասեցնելու համար խիստ կերպով և ազդու քայլեր առած է։ Ներկայ հանգամանքներու մէջ ես վերջինը պիտի ըլլայի փափաքող՝ արտաքին հարցերու շուրջ այնպիսի հարցումներ ուղղելու՝ որոնք կառավարութիւնը դժուար կացութեան մէջ դնելու բնոյթը ունենային. բայց վստահ եմ որ ազնուական մարքիզը (Լորտ Քրու) պիտի համամիտ գտնուի ինծի հետ թէ՝ այս մասնաւոր պարագային մէջ մեծապէս փափաքելի է իրողութիւններու ամենաբացայայտ կերպով հրապարակումը։ Խիստ փափաքելի է չկորսնցնել ո՛ և առիթ պարզելու այս երկրի ժողովուրդին՝ թէ ի՛նչ բանի համար կը պատերազմինք։ Մենք կը պատերազմինք շատ բաներու համար, և մէկը այն նպատակներէն որոնց կ'ուզենք հասնիլ՝ ա՛յն է որ Հայաստանը այլեւս դադրի կազմելէ տեսակ մը Թրքական սպանդանոց։

Պէտք է յիշենք թէ 70 միլիոն մահմետական հպատակակիցներ ունինք, որոնք բնականաբար որոշ չափով համակրութիւն կը տածեն դէպի իրենց կրօնակիցները, և չպիտի ուզէին գէշ կարծիք ունենալ անոնց նկատմամբ՝ առանց դըրական փաստեր ունենալու։ Վստահ եմ որ Հնդկաստանի բոլոր լուսաւորեալ մահմետականները մենէ պակաս սոսկումով պիտի չնային Թուրք կառավարութեան գործելակերպերուն վրայ։ Բա՛ւ է որ անոնց առջև դրուին տեղեկութիւններ՝ որոնց վրայ կարող ըլլան գաղափար մը կազմել, և երբ այդպիսի տեղեկութիւններ ունենան, տարակոյս չունիմ որ անոնք պիտի համոզուին թէ՝ իսլամութեան դատը Կ. Պոլսոյ մէջ գոյութիւն ունեցող կառավարութեան դատին հետ նոյնացնելը՝ իսլամական կրօնքին և բոլոր ուղղախոհ մահմետականներու զգացումներուն դէմ նախատինքի մը համազօր պիտի ըլլար. նոյնպէս շատ փափաքելի է եգիպտական հանրային կարծիքն ալ լուսաւորել։

Վերջին օրերս լսեցինք որ Մերձաւոր Արեւելքի շատ կարեւոր ժողովուրդ մը՝ օտար ծագումէ և զօրաւոր գերմանական համակրութիւններով իշխանի մը նախաձեռնութեամբը՝ գործելու վրայ է ո՛չ միայն ծանրակշիռ քաղաքական սխալ մը, այլ եւ մին քաղաքական ապերախտութեան ամենասեւ արարքներէն զորս աշխարհի պատմութիւնը երբեք ճանչցած ըլլայ։ (Ծափեր)։ Չեմ կարծեր թէ մեր այստեղ խօսածները Պուլկար ժողովուրդին ականջը պիտի հասնին, ու եթէ ուղիղ են իմ տեղեկութիւններս, այդ երկրին մամուլին մեծագոյն մասը Գերմանացւոց ձեռքն է։ Բայց դարձեալ մենք պէտք է ամէն ջանք ի գործ դնենք ցոյց տալու Պուլկարներուն թէ ի՛նչ վիճակի կ'ենթարկուի ուրիշ քրիստոնեայ ժողովուրդ մը ճիշդ անո՛նց ձեռքով որոնց հետ իրենք կնքելու վրայ են ամենաանբնական դաշնակցութիւն մը։ Իրենք Պուլկարները՝ անցեալին մէջ ա՛յնքան խիստ կերպով տառապած են Թրքական լուծին տակ, որ գրեթէ անըմբռնելի է որ անոնք փոքր ինչ կարեկցութիւն ցոյց չտան այն տարաբաղդ Հայերուն, որոնք օսմանեան երկիրներու մէկ մասին մէջ կը տառապին։

Երբեք Թրքատեաց մը եղած չեմ։ Հիացող և գնահատող մըն եմ Թուրք ազգին մարդկային, առնական յատկութիւններուն և կը կարծեմ թէ ներկայ մասնաւոր պարագային մէջ անոնցմէ շատերը արգահատանքի արժանի են։ Վստահ եմ, որ եթէ Թուրքերը իրենց գլխուն թողուէին, պիտի փափաքէին ուրիշ ազգերու՝ մանաւանդ Անգլիոյ հետ խաղաղութեամբ ապրիլ։ Դժբաղդաբար անոնք ինկան փոքրաթիւ խմբակի մը (clique) ձեռքին մէջ, որ օսմանեան կայսրութեան իրական անկախութիւնը ականահատեց։ Բայց ի՛նչ որ ալ կարելի ըլլայ ըսել ի նպաստ Թուրք ազգին, բառ մ'անգամ կարելի չէ արտաբերել ի պաշտպանութիւն Թուրք կառավարութեան։

Կը թուի թէ արդի Թուրք կառավարութիւնը, նման իր նախորդներուն, իր քաղաքական սիստէմին մաս դարձուցած է կառավարել կոտորածով։ Եթէ այդպէս է, և եթէ աւելի բան մը չենք կըրնար ընել, կրնանք իր ընթացքը մատնացոյց ընել ամբողջ քաղաքակրթուած աշխարհին, և ազդարարել բոլոր միւս ցեղերուն, ըլլա՛ն Քրիստոնեայ, Մահմետական թէ Հնդիկ, թէ Թուրքիոյ համակրելով՝ ապագայ սերունդներու աչքին պիտի արատաւորուին անջնջելի արատով մը։ (Հաւանութեան նշաններ)։

(Շարունակելի)

ԴԱՍԱԳՐՔԻ ՊԷՏՔԸ

Ազգային ծովածաւալ ցաւերուն և անբաւ տխրողականութիւններուն առջև դասագրքի խնդիրը թուցէ այնքան ալ ուշադրութեան արժանի խնդիր մը չը նկատուի, բայց երբ կը ներկայանայ երկրի մը մէջ ուր հայ գաղութը հոծ թուով կ'ապրի, սերտօրէն կապուած իր մայրենի լեզուին ու աւանդութիւններուն, այդ գաղութին համար անշուշտ դասագրքի պակասը ուշադրութեան անմիջականօրէն արժանի հարց մը պէտք է համարուի։

Տեղւոյս Ազգ. Գալուստեան վարժարանը այս տարի հաւաքեց, որքան որ կրցաւ, աշակերտաց հին դասագրքերը, զանոնք օգտակար դարձնելու համար յաջորդական դասարաններուն։ «Մայրենի լեզու»ներու պակասը բացարձակ և ցաւալի իրողութիւն մըն էր։ Միեւնոյն պատճառով՝ քերականները «վէլօսիկրաֆ»ով տպուած, աշակերտներուն բաժնուեցան կամ ծախուեցան։ Ձեռք առնուած սոյն յոգնաջան միջոցները անտարակոյս ոչինչ ունին մեղադրելի, բայց կարելի՞ է կարծել թէ այդու գտնուած կ'ըլլայ պակասը իրապէս լրացնելու եղանակը։

Նկատելի է թէ՝ ասոնք միջոցներ են որ կրնային պատշաճիլ Ափրիկէի մէկ հեռաւոր անկիւնը 50—100 անուր հայ գաղութի մը վարժարանին, բայց հոս, Եգիպտոս, ուր Հայը կը վայելէ ամէն կարգի դիւրութիւն, ուր մէկէ շատ աւելի հայ տպարաններ գոյութիւն ունին և ուր Թրքօ-գերման հայահալած մեքենան անկարող է իր կեռիքը հասցնել, հոս վերջապէս, որ 1000է աւելի աշակերտ ունեցող Գալուստեան և Պօղոսեան երկու ազգ. վարժարանները հետ՝ 1000 աշակերտով երրորդութիւն կազմեց Բօր-Սայիտի Կիլիկեան մայր-վարժարանը, արդարև վայել չէ որ նոր տպագրուած դասագրքեր չունենանք և աշակերտներէն հին դասագրքերը գրաւենք։

Ուրեմն անհրաժեշտ է որ փնտռուի և գտնուի դասագրքեր տպագրելու միջոցը, որ կարծեմ թէ պէտք ալ չունենայ մեծ ծախքերու, քանի որ նոր հեղինակութեանց պէտքը չկայ և կարելի է մեր վարժարանները լիուլի գոհացնել արդէն գտնուած դասագրոց կրկին և ի հարկին համառօտ տպագրութեամբը։

Իբրև երեք զաւակաց հայր մը՝ մասնաւորապէս գոհ պիտի ըլլայի եթէ մեր վարժարանաց Պատ. վարիչներուն և Ազգ. իշխանութեանց կողմէ համաձայնաբար լուծուէր սոյն կարեւոր հարցը։

Գահիրէ, 18 Հոկտ. Կ. ԵՐԶՆԿԱՑԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՀԱՅՈՑ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլիս եւ այլ կողմեր. — Պոլսոյ մէջ սարսափը տեւական է եւ ամենուրեք։ Հայոց բոլոր ազգային հաստատութիւններու ատացուածքները գրաւած է կառավարութիւնը։ Հայ կեանքը մեռած է այլեւս Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ։ Ատկէ ցոյց կուտան նաեւ հոն տպուող հայերէնթերթերը, որոնք պարզապէս հայ տառերով եւ հայ բառերով Թուրք լրագիրներ են գրեթէ։ Արդէն յիշուեցաւ թէ կառավարութիւնը Հայոց Պատրիարքին բոլոր իրաւունքները ջնջած է։ Պատրիարքը սոսկ կրօնական մըն է այլ եւս, եւ Հայոց ազգային գործերը կը տնօրէ ..Թուրքիոյ Արդարութեան եւ կրօնից նախարարութիւնը։ Միլանէն Ամերիկեան Թերթերու տրուած հեռագրէ մը կ'իմացուէր, թէ Պոլսոյ մէջ կլիներ եւ ալ ջիկներ կը Թրքացուին եւ կը մացուին Թրքական կանոնագները։ Ասկէ զատ Պոլսոյ հրապարակներուն վրայ Թուրք կառավարութեան ձեռամբ ծախու հանուած եւ աճուրդի դրուած են հայ երեխաներ, մէկ ամսականէն մինչեւ երկու տարեկան։ Ասոնք կը գնուին Թուրքերու կողմէ եւ կը մահմէտականացուին։ Կը հաւաստուի նաեւ, թէ կառավարութիւնը մասնաւոր ծրագիր մը պատրաստած է եղեր Պոլսոյ հայ բնակչութիւնը բոլորովին բնաջնջելու։ Այդ ծրագիրը գաղտնի կը պահուի եղեր։ Գերմաններ խել հաստատեր են անոր գոյութիւնը։ Եւ այդ ահաւոր ծրագրին գործադրումը տեղի պիտի ունենայ եղեր Պայրամի տօնէն անմիջապէս ետք։

Սօֆիայի Հայերուն կողմէ Պուլկար կառավարութեան ներկայացուած յիշատակագիրը կը պարունակէ վիճակագրութիւն մը տեղափոխուած Հայերու մասին։ Այսպէս տեղափոխուած են, Նիկոմիդիայէն 65,000 Հայեր, Արմաշէն՝ 5000, Պրուսայէն՝ 25,000, Պանտրմայէն՝ 15000, Կեսարիայէն՝ 40,000, Սեբաստիայէն՝ 81,000, Եւդոկիայէն՝ 23,000, Ամասիայէն՝ 25,000, Գարահիսարէն՝ 25,200, Սամսոնէն՝ 20,000, Տրապիզոնէն՝ 32,700, Կարինէն՝ 75,000, Երզնկայէն՝ 25,000, Բաբերդէն՝ 17,000, Բասէնէն՝ 10,500, Դերջանէն՝ 15,000, Քէմախէն 10,000, Խարբերդէն՝45,000, Քղիէն՝ 24,000, Սղերդէն՝ 25,000, Տիգրանակերտէն 55,100, Ակնէն՝ 10,200, Արաբկիրէն՝ 19,200, Չմշկածագէն՝ 9,000, Հալէպէն՝ 15,800, Սիսէն եւ Հաճընէն՝ 30,300, Զէյթունէն՝ 28,000, Տիվրիկէն՝ 11,300, Բաղէշէն ու Մուշէն՝ 51,500։ Համագումար՝ 834,600։ Յիշատակագիրը կը յարէ, թէ տեղափոխուած հայ ժողովուրդի մեծ մասը ճամբուն վրայ կոտորուած, մէկ մասը կրօնափոխ եղած, եւ մաս մըն ալ ենթակայ է հիւանդ եւ սովամահ կորսնելու։ Այնպէս որ, շատ քիչեր կը հասնին իրենց փոխադրուելիք վայրը։ (Կոչնակ, 25 Սեպտ.)

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Գահիրէէն կը հաղորդեն մեզ.

Հ. Բ. Ը. Միութեան Բօր-Սայիտի Կիլիկեան գաղթականներու վարժարանին բացման հանդէսը տեղի ունեցած է նախագահութեամբ Գեր. Ս. Առաջնորդ Հօր։ Վարժարանը մկրտուած է «Սիսուան» անունով։ Ինչպէս ծանուցինք, երկսեռ աշակերտներուն թիւն է 1131։ Առժամեայ տնօրէնութիւնը ստանձնած է Միութեան դիւանապետ Տ. Թովմաս Գարագաշեան։

Տղոց զգեստաւորման գործով մեծ անձնուիրութեամբ կ'զբաղի Տիկնանց Մասնախումբը, որուն դիւանը կազմուած է հետեւեալ կերպով. — Տիկ. Պ. Սերովբեան՝ ատենապետ, Օր. Վ. Մալէզեան՝ ատենադպիր, Տիկ. Յ. Սիմոնեան՝ գանձապետ, Տիկնայք՝ Յ. Սինանեան, Հ. Գալճի, Մ. Շալճեան եւ Օր. Ֆ. Մալէզեան՝ անդամներ։

Շնորհակալութեանց եւ կրկին ծախքերու տեղի չի տալու համար, աղոց զգեստաւորման վերաբերեալ նուէր ընել կամ կարի գործին աջակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի դիմել Տիկնանց մասնախումբին, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին, 33 Շարա Մաստպէկ։ Մասնաւորապէս կ'աղաչաւորուի թէ հետագայ առարկաներուն պէտք կայ. — Պողնոցի համար կարմիր եւ խաքի կերպաս, զգեստի համար մութ գոյնով գաւթոր (ֆլանէլէթ), քալիքօ, Թաշկինակ եւ գուլպայ։

Տիկնանց Մասնախումբը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները եւ հրապարակաւ կը փութայ յայտնել իր խորին շնորհակալութիւնները։ Տեարք՝ Վարդան Պարծանքեան՝ 2 ծր. գաւթօր, 3 ծր. քալիքօ. Ս. Իսլիքճեան՝ 3 ծր. գաւթօր, 3 ծր. քալիքօ, 12 ծր. սաթինէթ. Ս. եւ Ս. Սէֆիլեան լիմիթըտ՝ 7 ծր. գաւթօր. Օրօզտի-Պաք՝ 50 մէթր գաւթօր, 1 ծր. կարմիր կերպաս, 1 ծր. գաւթօր. Գալբաքեան՝ 6 քիլօ կարմիր կերպաս, 1 ծր. գաւթօր, 2 մ. հաստ խաքի. Ա. Ն. Օտապաշեան՝ 3 ծր. կարմիր կերպաս, 1 ծր. գաւթօր. Տ. Ջօհրապեան եւ ընկ.՝ 30 տուզ. Թաշկինակ. Ա. Աստուածատուր՝ 50 հատ եաղմա. Թ. Բարթողեան՝ 16 տզ. Թաշկինակ. Թ. Թորոսեան՝ 100 հատ եաղմա, Արայ Պասմաճեան՝ 10 տզ. Թաշկինակ, 6 տզ. դօրձան։

ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ ԲՕՐ-ՍԱՅԻՏԻ ՄԷՋ

(Սեփական թղթակցութիւն)

Բօր-Սայիտէն կը գրեն մեզ.

Երէկ կատարուեցաւ վարժարանին բացման հանդէսը, նախագահութեամբ Առաջնորդ Ս. Հօր եւ ներկայութեամբ Պ. Հօրնպլօըրի, Տիկ. Էլկոտ պէյի եւ օտար ու հայ հիւրերու՝ որոնցմէ յիշենք Քրէտի Լիոնէի անգլիայ մասնաճիւղի տնօրէնին տիկինը, Աղեքսանդրիայէն Տիկնայք՝ Մաթոսեան պէյ, Մութաֆեանց, Գալֆաեան խան, Տիար Բիւզանդ Մասրաֆ, ինչպէս նաեւ Գահիրէէն, Զագալիկէն եւ Միթ-Ղամրէն բաւական թիւով «ուխտաւորներ»։

Հանդէսը բացուեցաւ աղջկանց կողմէ երգուած մեղմաղձիկ երգով մը, որմէ անմիջապէս վերջը խօսք առաւ Առաջնորդ Ս. Հայրը եւ շատ յուզիչ ու իմաստալից բառերով ի պաշտօնէ բացուած հռչակեց Բօր-Սայիտի Կիլիկեան վարժարանը՝ զոր մկրտեց «Սիսուան-Վարժարան»։ Ցիշեց եւ օրհնեց Հ. Բ. Ը. Միութիւնը որ իր հովանիին տակ առած է Եգիպտոսի հիւրընկալ հողին վրայ ապաստանած Սիսուանի քաջորդիներուն մտքի ու սրտի մշակման սուրբ գործը, նոյնպէս բոլոր աշխատաւորներն ու նուիրատուները, ինչպէս եւ ատիթէն օգտուելով՝ յանուն Հայութեան կրկին երախտագիտութիւն յայտնեց Ֆրանսայի եւ Մեծն-Բրիտանիոյ ասպետական ու մարդասիրական ընթացքին հանդէպ, միանգամայն արտայուեց մաղթանքներ ընելով յանուն ազատութեան եւ արդարութեան մաքառող Դաշնակից բանակներու վերջնական յաղթանակին համար։

Երգէ մը վերջ, Գալուստեան վարժարանի տնօրէն Բրոֆ. Գայաեան գեղեցիկ բանախօսութիւն մը ըրաւ, միանգամայն կրակոտ եւ զգայուն, որ ներկայ եղող բոլոր Հայերը ցնցեց եւ յուզեց, ու ընդունուեցաւ երկարատեւ ծափերով։ Պ. Հօրնպլօըր շնորհակալութեան քանի մը խօսք արտասանեց անգլիերէն լեզուաւ, ըսելով թէ անգլ. կառավարութիւնը գոհունակութեամբ կը մատուցանէ այս ծառայութիւնները առանց ամէն կերպով արժանի ազգի մը մէկ անբախտ հատուածին ու ցաւ յայտնեց որ պատերազմի վիճակը իրենց թոյլ չի տար աւելին ընել։ Այս խօսքերը հայերէնի թարգմանեց Պ. Ն. Թօգաթ։

Հանդէսը ամբողջութեամբ շատ սիրուն անցաւ եւ լաւ տպաւորութիւն թողուց բոլոր ներկաներուն վրայ։

— Աղեքսանդրիայէն եկած երեք հայ տիկնայք անձամբ բաժնեցին՝ բոլոր աշակերտաց եւ աշակերտուհեաց՝ իրենց միասին բերած առատ շաքարեղէնը որ տարակոյս չկայ թէ մեծ հաճոյք պատճառեց պզտիկներուն։

—Դպրոցի բացման հանդէսին ներկայ ըլլալու փափաքով եկողներուն մէկ մասը հազիւ վերջաւորութեանը հասան, ինչպէս Պ. Պ. Գառնակերեան, Քիւրքճիխանլեան, եւն., իսկ Տէր եւ Տիկ. Ղազարոսեան եւ Տիկ. Գալճեան, թէպէտ զրկուեցան այդ հանդէսէն, սակայն պիտի մնան մինչեւ կիրակի, ներկայ ըլլալու համար Առաջնորդ Սրբազանի հանդիսաւոր պատարագին որ մեծապէս պիտի մըխիթարէ Ռուբինեանց սերունդին այս պատուական շառաւիղները։

Բօր-Սայիտէն ուրիշ թղթակից մըն ալ կը գրէ մեզ։

— Անագին քանակութեամբ անկողին, վերմակ ու զանազան ապրանքներ կը հասնին։ Գործունէութեան բացառիկ շաբաթն է աս։ Նորանոր եւ կարեւոր նուիրատուութիւններու լուրեր կ'առացուին, որոնցմէ է'ն կարեւորը՝Ամերիկեան կարմիր խաչին կողմանէ։—Տիկ. Էլկոտի համար կ'ըսուի թէ մեծապէս զգածուեր է Աղեքսանդրիոյ տիկիններուն կողմանէ իրեն յայտնուած երախտագիտական ըղձագրութիւններէն։ Տիկինները իբր յիշատակ իրեն նուիրած են յոյժ ճաշակաւոր եւ թանկարժէք շաքարաման մը (պօնպօնիռ)։ —Արհեստանոցը 7 մեքենայ կ'աշխատցնէ հիմա, ու անոր ժրաջանօրէն զբաղուած երեւոյթը պատիւ կը բերէ Տիկ. Սոլանեանի։—Դպրոցի ուսուցիչներու կազմին վրայ աւելցան Պ. Պ. Հովիւեան, Սյվաս եւ Զօպանեան, վերջինը մարմնամարզի ուսուցիչ։

Ս. ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՀՕՐ ՊԱՏԱՐԱԳԸ Ի ԲՕՐ-ՍԱՅԻՏ

(Հեռագիր «Արեւ»ի)

Բօր-Սայիտ, 24 Հոկտ. ժ. 11.46. — Առաջնորդական պատարագը մեծաշուք եղաւ. Ներկայ էին փոխ-ծովակալը, սպաներ, Տիկին Էլկոտ եւ եւրոպական գաղթականութիւններ։

Վերջին պահուն հաւաստի աղբիւրէ կ'իմանանք թէ Ամերիկայէն 1200 ոսկի ղրկուած է ուղղակի Մր. Հօրնպլօըրի՝ ի նպաստ Բօր-Սայիտի հայ գաղթականաց եւ մասնաւորապէս դպրոցական երկսեռ տղայոց սնունդի եւ այլ պէտքերուն համար։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՆԵՐ

ՍԵՐԲԻՈՅ ՎՐԱՅԷՆ

Աթէնք, 22. — Պուլկարական աղբիւրէ եկած լուրի մը համեմատ Նիշի եւ Իւսքիւպի միջեւ հաղորդակցութիւնը կտրուած է։ Պուլկարները Քումանօվօյի եւ Իւսկիւպի վրայ կը յառաջանան։

Լոնտոն, 19. — Գերման պաշտ. զեկոյց մը կ'ըսէ թէ Աւստրօ-գերմանները սերպիական ճակատին վրայ Օպրանօվաձի բլուրներուն տիրած են եւ Րիբարիի եւ Կալվաձի հարաւ-արեւմտ. կողմը եւ Ցօտանի ու Մալա-Բրէզնա հասած են։

Լոնտոն, 22. — «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Բարիզի Թղթակիցը հաւաստի աղբիւրէ կ'իմանայ թէ Անգլ. զինուորները Սերպիա մտած են։ Ռ.

Լոնտոն, 22. — Քէօբրիւլիւի շըրջանին մէջ Իշթիպի եւ Իւսքիւպի միջեւ Պուլկարներու կողքին Թուրք հեծելազօրքին կռուիլը տեսնուած է։

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄ ՏԷՏԷԱՂԱՃԻ, ՎԱՌՆԱՅԻ, ՊՈՒՐԿԱՃԻ

Գահիրէ, 24. — (Պաշտ.) Ծովակալութիւնը կը յայտնէ թէ ամսոյս 21ին կէսօրէ վերջ Պուլկար ծովեզերքը ռմբակոծուած է Դաշնակից նաւատորմին կողմէ՝ բաղկացած Անգլ., Ֆրանս. եւ Ռուս. մարտանաւերէ։ Որոշ թուով զինուորական դիրքեր ռմբակոծուած եւ ծանր վընասներ տրուած են ծովային աշխատութեանց, երկաթուղիի կայարանին եւ Տէտէաղաճի նաւարկութեան։ Դաշնակից նաւատորմը մեծ հոգ տարած է որ միմիայն զինուորական կարեւորութիւն մը ունեցող կէտերուն դպչի։

Բարիզ, 24. — Կը ծանուցուի թէ ռուս նաւատորմիղը շատ արդիւնաւոր կերպով ռմբակոծած է Սեւ ծովու մէջ Վառնան եւ Պուրկազը։ Ռմբակոծումը աննկարագրելի խուճապ մը յառաջ բերած է։ Ռ.

ՊՈՒԼԿԱՐ ԽՂՃԻՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

Լոնտոն, 23. — Պուքրէշէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ իմացուած է որ Սթարա-Զակօրայի բնակչութիւնը խռովութիւն հանած է՝ իմանալով Թուրք զինուորներու հասնիլը իբր Պուլկարիոյ դաշնակից։ Պահակազօրքը ամբոխին վրայ զէնք պարպած է։ Եամպօլիի կուսակալը ժողովուրդին խօսած ատեն սպաննուած է։ Ռ.

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Սելանիկ, 22. — Պուլկարիա Տօպրուճայի սահմանագլուխին վրայ զինուոր կը կեդրոնացնէ՝ կարծելով թէ Ռումանիա Դաշնակիցներուն կողմը պիտի հանի։

Լոնտոն, 22. — Ռումանիայէն լուր կուտան թէ Պուքրէշի գերման դեսպանը Սինայայի Թագաւորական պալատին մէջ քաղաքին ամրութիւնները լուսանկարելու միջոցին յանկարծակիի բռնուած է։ Ռումէն կառավարութիւնը կարելի եղածը ըրաւ այս միջադէպը ծածկելու համար։ Մօք.

Լոնտոն, 22. — Ռումէն կառավարութեան Բնեթրոկրատ պատգամաւորութիւն մը ղրկած ըլլալուն մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։ Ռ.

Հռոմ, 23. — Ռումանիա բացայայտօրէն յայտնած է իր Քառեակ զինակցութեան կողմը ըլլալը, միայն պահանջելով որ Պալքաններու մէջ կէս միլիոն զինուոր ղրկեն։ Հաւաստի աղբիւրէ կը ծանուցանեն թէ Ռումանիոյ այս առաջարկին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հաւանութիւնը կրնայ ապահով նկատուիլ։ Մաճ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Լոնտոն, 21. — Աթէնքէն լուր կուտան թէ Պ. Զայիմիս Սօֆիայի դահլիճին ազդարարած է որ յունական կառավարութիւնը ոչ մէկ պատրուակաւ պիտի թոյլատրէ Ֆէրտինանտ Զարին զինուորներուն յունական հողը բռնաբարելը։

Լոնտոն, 21. — Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Յունաստանի դիրքին մասին Քառեակ Դաշնակցութեան բանակցութիւնները կանոնաւորապէս կը շարունակուին։ Պուլկարիոյ վարչապետին գերման լրագրողներու ըրած յայտարարութիւններէն կը հետեւի թէ Պուլկարիա բոլորովին վստահ չէ Յունաստանի դիրքին մասին։ Մօք.

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Լոնտոն, 20. — Ոչ-պաշտօնական լուրեր կ'ըսեն թէ Յոյները մեծ ուժեր կը համախմբեն Սելանիկի մէջ։ Յունական հրետանիի պատրաստութիւնը փութով յառաջ կը տարուի։ Սելանիկի փողոցները կը վխտան Յոյն, Անգլ. եւ Ֆրանս. զինուորներով։ Գիշերները խառն պահակախումբեր կը շրջին բոլոր թաղերուն մէջ։

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Լոնտոն, 23. — Հռոմէն հեռագիր մը կը յիշատակէ թէ Յունաստանի մասին մէկքանի դժուարութիւններ ծագած են Դաշնակիցներու հետ։ Իտալացիք դժգոհ են Դաշնակիցներուն Յունաստանի հանդէպ ցոյց տուած վեհանձնութենէն, եւ կը նկատեն թէ անոր դէմ աւելի բռնութեամբ քան թէ քաղցրութիւն բանեցնելու է։ Ռ.

Արեւելեան ճակատ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բեթրոկրատ, 22. — Օլայի արեւել. կողմը ծուխի վարագոյրի մը տակ ծածկուած չորս յարձակումներ ետ մղելով թշնամին Ռուսքիէն դուրս հանեցինք եւ եւ 200է աւելի գերի բռնեցինք։ Սթիրի ձախ եզրին վրայ կարգ մը գիւղեր առինք, 300է աւելի գերի եւ երկու գնդացիր գրաւելով։ Քօլքիի շրջանին մէջ թշնամւոյն հակայարձակումը ետ մղեցինք ծանր կորուստներ պատճառելով անոր։ Հ.

Բեթրոկրատ, 22. — Ռուսք Կալիսիոյ շրջանը՝ Նօվօ-Ալէքսինէձի մէջ հիանալի յաջողութիւն մը ունեցան Թարնոբոլի հիւսիսակողմէն 20 մղոն հեռաւորութեան մը վրայ։ Զեկոյց մը կը ծանուցանէ թէ երէկուան ընթացքին գրաւեցինք թշնամւոյն դիրքերէն մէկ մասը, ինչպէս նաեւ դէպ ի հիւսիս նոր դիրքեր։ Այսօրուան ընթացքին 148 սպայ եւ 7500 հոգի գերի բռնեցինք՝ գրաւելով 2 ռմբարձակ եւ մէկ քանի գնդացիրներ։

Բեթրոկրատ, 24. — (Պաշտ.) Անգլ. ընդծովեայ մը Լիպաուի մօտ «Բրինձ Ադալպէրթ»ի տիպարէն գերման յածանաւ մը ընկղմեց։ Ռ.

Իտալական ճակատ

Հռոմ, 22. — Զեկոյց մը կը յիշատակէ թէ իտալական մեծ յարձակողական խիստ յաջող եղանակաւ սկսաւ՝ Թիրոլի եւ Թրանթէնի մէջ տարածուելով ճակատին բոլոր երկայնքին վրայ մինչեւ ծով, եւ վերջացաւ բազմաթիւ դիրքեր եւ մեծաքանակ ռազմանիւթեր գրաւելով։ Քառսօյի վրայի թշնամւոյն ամուր գիծերը զանազան կէտերու մէջ ճեղքուելով դիմադրողները ջարդուեցան։ Իտալացիք ասկէ զատ 1200 գերի բռնեցին։ Ռ.

Հռոմ, 22. — Իտալական պատերազմական խորհրդածողով մը գումարուեցաւ վերջին շաբթուան ընթացքին Թագաւորին, Զօր. Քատօրնայի եւ Թագաւորական ընտանիքին մէկ քանի իշխաններուն կողմէ, Ապրուցի դուքսն ալ մէջը ըլլալով։ Ռ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍԵՐԲԻՈՅ ՎՐԱՅԷՆ

Արեւելեան բանակէն (Պաշտ.) — Հոկտ. 21ին Ֆրանս. զօրքերը Րապրօվօյի կողմը ընդհարում մը ունեցան Պուլկարներուն հետ։ Ստրումնիցայէն 14 քիլօմեթր հարաւ գտնուող այդ գիւղը մեր ձեռքը մնաց։ Մեր կորուստները շատ թեթեւ են։

Բարիզ, 24. — Սելանիկէն լուրեր կը յայտնեն թէ Ֆրանս. զօրքերը ուրբաթ իրիկուն պուլկարներուն վրայ յարձակեցան եւ Նապրավան գրաւեցին։ Կռիւը կը շարունակուի։ Սերպիական ճակատին վրայ աւստրօ-գերման յառաջացումը կասեցուցուած է։ Ռ.

Ամսթերտամ, 24. — Սօֆիայէն զեկոյց մը կը յաւակնի թէ պուլկարները Իւսկիւպի մէկ մասը գրաւած են։ Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ բուռն ճակատամարտ մը մղուելու վրայ է։ Ռ.

Նիշ, 24. — Պելկրատի ուղղութեամբ Քնիաժեվացի մօտ կռիւը անփոփոխ կը շարունակուի։ Թշնամի մեծ ուժեր Մաքշաքը գրաւեցին, բայց հակայարձակումով մը ետ առինք այդ դիրքը, ինչպէս նաեւ Միտավայի աջ եզերքին վրայ դիրք մը։ Ձախ եզերքին վրայ ընդհարումները կը շարունակուին։ Կռիւներ մղուեցան Իւսկիւպէն 45 մղոն հարաւ Քրիվոլաքի մէջ, ուր Ֆրանս. զօրքերը հիմա մեր կողքին կռուելու վրայ են։ Ռ.

Արեւելեան ճակատ

Բեթրոկրատ, 24.—Զեկոյց մը կը յայտնէ թէ Գերմանացիք գիւղ մը գրաւած են Ռիկայի հարաւ-արեւելակողմը։ Զէքլին մը ուրբաթ գիշեր ռմբակոծեց Ռիկան։ Կասաղի կռիւ մը վերսկսաւ Տվինսքի ճակատին վըրայ։ Գերմանացիք շաբաթ օր գրաւեցին Իլլիւքը բազմաթիւ յարձակումներէ ետք, բայց վերջէն մեծ կորուստներ կրեցին փողոցի կռիւներուն մէջ։ Ռուսերը շատ մը գիւղեր առին Վիլնայի արեւալակողմի լիճերուն շրջանին մէջ։

Լոնտոն, 24.— Գերման զեկոյց մը կ'ըսէ թէ Իլլիւքի յարձակմամբ գրաւման միջոցին 2958 զինուոր գերի բռնուած են։ Ռ.

Արեւմտեան ճակատ

Բարիզ, 25. — (Պաշտ.) Գերմանացիք երեկ իրիկուն կրկին փորձեցին Ժիվանշիի անտառին ամրոցն եւ մերձակայ դիրքերը առնել, բայց ջարդուելով՝ իրենց խրամները դարձան։ Հինգ օրուան մէջ ասիկա իրենց ութերորդ ձախողութիւնն է այս շրջանին մէջ միայն։

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ Տպարան
Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ
Imp. Economique, Alex.

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Հոկտեմբեր 1915

		Բացում		Փակում	
ԲԱՄՊԱԿ					
	Նոյ.	18	1]2	18	9]16
	Յունվար	18	29]32	19	
	Մարտ	19	9]32	19	3]8
	Նոյ.(1916)	18	3]8	18	3]8
ԲԱՄՊԱԿԻ ՀՈՒՆՏ					
	(3 ամիս)	104	20]40	104	20]40
	(2 ամիս)	106	30]40	106	30]40

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Գրէտի Ֆոնսիէ 1886		Ֆր.	287.—
» » 1903		»	235.50
» » 1911		»	245.50
Բումէլի Երկաթուղի		»	133.—
Բանամա		»	91.50